

1 Úvod

Předkládaná Zpráva o vybraných zahraničních přístupech k monitorování spravedlivosti vzdělávacího systému je jedním z dílčích výstupů individuálního projektu systémového Komplexní systém hodnocení, který realizuje Česká školní inspekce a který se mimo jiné zaměřuje také na problematiku monitorování spravedlivosti ve vzdělávání.

Spravedlivostí ve vzdělávání dále v textu rozumíme zjišťování míry schopnosti vzdělávacího systému vyrovnávat zatěžující vlivy prostředí i individuální podmínky každého jednotlivce v průběhu vzdělávání i při jeho ukončení tak, aby byla co nejvíce posilována rovnost šancí k dalšímu vzdělávání i k dalšímu (profesnímu) naplnění.

Je zřejmé, že úplné rovnosti šancí (ideálu spravedlnosti) ve vzdělávání nemůže být nikdy dosaženo, vzdělávací systém se však může tomuto ideálu více či méně přibližovat. Úsilí o prosazování větší rovnosti musí vycházet ze znalosti stavu, tedy z informací o stávajících nerovnostech a podmínkách, ve kterých školy pracují. Proto Česká školní inspekce, s podporou uvedeného projektu, počítá i s tvorbou metodik pro zjišťování výchozích sociálně-ekonomických a dalších podmínek, které zásadně podmiňují procesy i dosažené výsledky vzdělávání, ačkoli je škola ani ČŠI nemůže měnit. Předkládaná zpráva si klade za cíl popsat na příkladech vybraných zemí a vzdělávacích systémů možné přístupy k zjišťování informací o podmínkách tvořících kontext pro práci škol a k jejich zohledňování při zveřejňování a případném srovnávání dosahovaných vzdělávacích výsledků. Informace o nerovnostech ve výchozích podmínkách mohou zároveň sloužit jako podklad pro jejich vyrovnávání formou cílené podpory poskytované znevýhodněným školám.

V expertní zprávě zpracované pro MŠMT pod názvem *Hodnocení naplňování Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020*¹ je ve vztahu k cíli *Modernizovat hodnocení na úrovni školy* explicitně zmíněna potřeba formativního hodnocení škol a role České školní inspekce v naplňování tohoto cíle a dále je uvedena potřeba doplňovat data z testování o kontextová data: „V oblasti využívání testů pro zpětnou vazbu školám je zapotřebí zjišťování výsledků vzdělávání doplnit o kontextové informace o rodinném zázemí žáků, jen tak bude zpětná vazba pro školu relevantní. Dosavadní srovnání škol s celkovým průměrem ČR je z hlediska zpětné vazby pro školu nedostatečné.“

Srovnávání výsledků škol na základě průměrných výsledků bez zohlednění sociálně-ekonomického a kulturního kontextu žáků nevypovídá o kvalitě práce školy, ale spíše o sociálním zázemí jejich žáků. Pro školu, která vzdělává převážně žáky z méně podnětného rodinného zázemí, je tak srovnání s průměrným výsledkem škol v ČR nepříliš užitečné, naopak by asi uvítala, kdyby byla srovnávána se školami, které vzdělávají podobné žáky. K tomu je však zapotřebí mít indikátory sociální skladby žáků, kterými v ČR dosud nedisponuje ani MŠMT, ani Česká školní inspekce. Přitom výsledky mezinárodních šetření (PISA, TIMSS, PIRLS), které ČŠI v ČR realizuje a kde jsou kontextové informace o rodinném kontextu žáků získávány z dotazníků, ukazují, že v ČR je souvislost mezi rodinným zázemím a výsledky vzdělávání velmi silná a rozdíly v sociální skladbě žáků i ve výsledcích škol se v čase zvyšují.

Česká školní inspekce proto do budoucna cílí na vytvoření takových indikátorů, které by charakterizovaly podmínky jednotlivých škol a umožnily by je zohlednit jak při hodnocení škol Českou školní inspekcí, tak při reportování výsledků škol. Dílčím krokem na cestě k tomuto cíli bylo i vytvoření této zprávy, která předkládá příklady toho, jak jsou podmínky škol

¹ Stuchlíková, I., Kaščík, O., Janík, T., Greger, D., Katrňák, T., ..., & Staša, J. (2017). *Hodnocení naplňování Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020*. Dostupné z <http://www.vzdelavani2020.cz/det/81/hodnoceni-naplnovani-strategie-vzdelavaci-politiky-cr-do-roku-2020.htm> (Konkrétní citace viz Shrnutí hodnocení naplňování strategie k bodu 3.2.7).

